

Dr. Szentistványi Gyuláné bevezető előadása

Kedves Elvtársnök, Elvtársak!
Igen tisztelt Országos Konferencia!

A kiküldött irásos anyag és az elnöki bevezető után úgy tűnik, hogy számomra kevés maradt: átadom a Hazafias Népfront Országos Tanácsa köszönetét és üdvözlését a szervezett honismereti mozgalom elindulásának 15. évfordulójáról megemlékező Országos Honismereti Konferencia minden résztvevőjének.

A HNF Országos Tanácsa és Titkársága megbízásából néhány gondolatot szeretnék elmondani a honismereti mozgalomról. Mindjárt itt kapcsolódnék a bevezetőben elhangzottakhoz, nevezetesen, hogy tulajdonképpen nemcsak köszönteni kívánjuk a résztvevőket, hanem meg szeretnénk köszönni azt a munkát, amelyet a honismereti mozgalom különböző ágazataiban működők végeztek, akik részt vettek az irányításban, a mozgalom összefogásában. Meg szeretném köszönni az állami és társadalmi szerveknek a szakmai, módszertani, mozgalmi, anyagi és erkölcsi támogatást. A honismereti mozgalom is jelképezi azt a széles társadalmi-politikai összefogást, amelyet pártunk népfrontpolitikája, a szövetségi politika helyes alkalmazása megkíván tőlünk.

A honismereti mozgalom — miként az elnöki bevezető is utalt erre — öt évvel ezelőtt tartotta meg I. Országos Tanácskozását. Ez az összejevetel volt hivatott arra, hogy a mozgalom helyét, szerepét, céljait meghatározza, s ezt a feladatát lényegében teljesítette is. Joggal mondhatjuk ezt, ha végiggondoljuk mindazt, ami az elmúlt öt esztendőben történt. Ami dolgunk most az, hogy az elmúlt öt év tapasztalatai, fejlődése alapján kiegészítsük, árnyaltabbá tegyük a képet, rámutassunk azokra az új vonásokra, amelyekkel a honismereti mozgalom időközben gazdagodott. Természetesen amikor erről a folyamatról szólnunk, ezt jellemezzük, ugyanakkor szólnunk kell néhány — valamennyiünket érdeklő — alapvető elvi és gyakorlati kérdésről is.

Amikor ezekre a kérdésekre utalok, arra gondolok, hogy ma a népművelés helyett — annak összes eredményeit elismerve — a közművelődés fogalmát és feladatait állítottuk a középpontba. Ma már nemcsak a hivatásos népművelőknek, a kultúra elkötelezett munkásainak kell dolgozniuk azért, hogy minél többen olvassanak, művelődjenek, élvezzék a különböző művészeti és tudományos ágak által nyújtott élményeket, hanem szélesedik és állandóan bővül az a társadalmi kör, amely kezdemé-

A fenti kép Czákó Gyula felvétele.

nyez, igényeket támaszt, amely mindennapos szükségletének érzi, hogy a kultúra vívmányaival megismerkedjék és azt terjessze.

Sok év tapasztalatai alapján láthatjuk, hogy egyre fontosabbakká lettek számunkra a művelődés olyan területei, ahol a résztvevők többsége nem egyszerűen mint közönség, mint befogadó van jelen, hanem mint kezdeményező és alkotó is. Ennek megfelelően, érthetően megnövekedett a honismereti mozgalom jelentősége, hiszen lényegében az előbb röviden vázolt és már általunk ismert, megfogalmazott társadalmi igényt igyekszik kielégíteni; s a honismereti mozgalom létezési formája a cselekvés.

Kezdetről fogva világos volt, hogy a honismereti munkában igen nagy lehetőségek rejlenek. A szülőföld, a táj szeretete segítheti a szocialista hazafiság érzésének kibontakozását, elmélyítését. Ugyanakkor utólag is reálisnak érezhetjük az aggodalmat, hogy az ilyen irányú tevékenység, ha nem szilárd elvi alapokon művelik, tápot adhat a nacionalizmusnak is. Dicséretére válik e művelődési mozgalom irányítóinak, hogy — a nehézségekkel, problémákkal is számolva — pártolták a honismereti munka fejlesztését, és fő területein a helyes irányba terelték a mozgalmi aktivisták, a szakkörök, és az egyéb művelődési közösségek tevékenységét.

Az elmúlt három évtized alatt — ha általában a fejlődés fő vonalát nézzük, láthatjuk, hogy — sikerült harmóniát teremteni a változás és a megőrzés minden feladatában. Nemcsak azt tudjuk, hogy mit akarunk másképpen csinálni, miben akarunk más módon élni, cselekedni, hanem azt is láthatjuk, hogy nagy utat tettünk meg a magunk elé tűzött politikai célok teljesítésében is. S annak van szilárd erkölcsi alapja megőrizni, aki változtatni is tud és akar, s a fejlődés szorgalmazóinak már csak azért is pártolniuk kell a megőrzést, hogy az elért eredmények ezzel is nyilvánvalóbbakká legyenek. Csak így lehet megtalálni minden felmerülő rész kérdésben a helyes álláspontot.

Ebben azért is bizhatunk, mert tudjuk, hogy a mozgalom aktivistái gondolkodásukban ezt a felfogást támogatják: világnézeti tisztánlátásra törekszenek, ugyanakkor áldozatkészek és fáradhatatlanok. Ez a cselekvőkészség kicsit önmagában is szimbolizálja azt, ahogyan a mozgalom résztvevői, aktivistái szeretik munkájukat.

A honismereti mozgalom tekintélyét növeli, hogy közösségei és munkaformái társadalmi jellegűek. S amikor a társadalmi munkát méltatjuk, nem feledkezhetünk meg a közművelődésnek az elkötelezett helytörténeti, munkásmozgalmi, néprajzi, népművészeti, egyszóval honismereti önkénteseiről sem. Természetesen ez a tevékenység forintban nem mérhető. Mérhető viszont az emberi közösségek, a szocialista brigádok, a középiskolai szakkörök, az úttörőrajok kollektív helytállásán, az állampolgárok, a települések élénkülő közéletiségén, a szocialista demokrácia gazdagodásán és a szocialista erkölcs jellemző vonásainak az erősödésén.

Amikor a honismereti mozgalom fejlődéséről, szélesedő kibontakozásáról szólunk, akkor nevelő hatásáért, közösségformáló erejéért is tiszteljük a mozgalmat. Pártunk is megbecsülte, amikor a Központi Bizottság közművelődési határozatában elismerését fejezte ki olyanformán, hogy számít a honismereti mozgalomra.

Ma már — különböző viták, eszmecserek után — világosan látjuk, hogy mi a szerepe a honismereti tevékenységnek a szocialista hazafiság érzésének elmélyítésében. Ugyanakkor egyre erőteljesebben mutatkozik

meg, hogy a honismereti munka eredményesen segíti az internacionalizmus érzelmi és értelmi erősítését is. A mostani körülmények között — egy példát említve — nehéz lenne mondjuk olyan üzemtörténetet írni, amelyben ne szólánk arról, hogy a szocialista országok közötti növekvő gazdasági együttműködés, a szocialista integráció milyen nagy jelentőségű életünkben. Valamennyi nagy létesítményünk a születése pillanatától kezdve a szocialista közösség országainak együttműködését hirdeti. Tehát a hazafiságot és az internacionalizmust egységben ápolja a honismeret, s ez továbbra is fontos feladataink körébe tartozik.

A mozgalom eredményének érezzük, hogy abban a hazánkban élő nemzetiségek is egyre nagyobb mértékben vesznek részt. A mostani tanácskozásunkon is jelen vannak a nemzetiségi szövetségek főtítkárai.

Szólnunk kell arról is, hogy a honismereti és a helytörténeti munkát, kibontakozásának első szakaszát bizonyos befelé fordulás jellemezte. Az elvi és a politikai kérdések tisztázását követően, s annak felismerése után, hogy a honismereti mozgalomnak a szocialista építés tényeit is dokumentálnia kell — mert ez is hozzá tartozik a nemzeti önismeret és -tudat alakításához —, ez a befelé fordulás feloldódott. Javultak a mozgalmi munka feltételei, nőtt a mozgalomban résztvevők felkészültsége és igényessége, bekapcsolódtak a közművelődési, oktatási és tudományos intézmények. Mindez — és a részvételük helyes arányainak kialakulása — közreható tényező volt a befelé fordulás feloldódásában. A honismereti munka ma szerves része nevelő tevékenységünknek, közművelődésünknek, s más munkaterületekkel egyre szorosabb kapcsolatban fejlődik.

Örömmel szólhatunk arról, hogy a honismeret éppen úgy jelen van az ifjúsági mozgalomban, mint például a szakszervezetek munkájában. A tanácsok, a termelő üzemek, a tudományágak, az iskolák, a néphadsereg egyaránt érdekeltek fejlesztésében, s módszereit, formáit valamennyi tömegszervezet alkalmazhatja. E sokrétűség miatt vagyunk itt most együtt a különböző érintett szervezetek, mozgalmak, minisztériumok, intézmények képviselőit. Ez a körülmény indokolja a Magyar Szocialista Munkáspártnak azt a felelős testületi döntését, hogy ennek a mozgalomnak az összefogását a Hazafias Népfrontra bízta, amely a szocialista nemzeti egység széles keretébe illesztve köti e tevékenységet a népfront tömegpolitikai, közművelődési munkájához.

Kedves Elvtársak!

A kapcsolat-gazdagságra tudományos vonatkozásban utalt az elnöki megnyitó. Utalt továbbá arra is, hogy a változatosság és a sokrétűség látán sokan parttalanságot emlegetnek. Viszont — amint az elnöki megnyitóban is elhangzott — mégiscsak helyes dolog az, hogy a honismereti mozgalom az élet gazdagságát tükrözi. Azért van vonzása ennek a mozgalomnak, mert engedi, hogy egyének és közösségek — sajátos lehetőségeiknek, adottságaiknak, érdeklődésüknek megfelelően — kibontakoztathassák képességeiket egy adott helyen, a társadalom érdekében. Itt fűzném hozzá: teljesen egyetérték az elnöki megnyitónak azon gondolatával, hogy éppen ezért meghatározott medret kell teremteni a mozgalom további kibontakozásához és erősödéséhez. Ez a meder pedig adott — azokkal az elvi, politikai alapokkal, amelyekről már szoltam, és amelyekre az írásos anyag is utalt.

A Hazafias Népfront honismereti bizottságainak lényegében az a feladatuk, hogy e cél érdekében egy mederbe tereljék azt a sok-sok kezdeményezést, amelyről nyilván sok szó esik majd még ezen a tanácskozáson. Amikor azt mondjuk, hogy a honismereti mozgalom tudatos mozgalom, akkor ezen feltétlenül azt is értjük, hogy számol az egyéni és a közösségi kezdeményezésekkel, ezek kialakulását javaslatokkal is segíti, ugyanakkor arra is gondolunk, hogy a mi társadalmunk által megkívánt módon befolyásoljuk a mozgalom tartalmát, tevékenységét és irányítását.

Az, hogy a honismereti mozgalom céljait és feladatait teljesíteni tudja, eleget tudjon tenni a rá háruló társadalmi kötelezettségeknek, nemcsak a népfront mozgalom feladata és feloldósága. Örömmel tapasztaljuk, az Akadémia és egyéb tudományos intézetek, az országos hatáskörrel felruházott hivatalok, múzeumok, közművelődési és oktatási intézmények, a szakszervezetek, a KISZ, a Magyar Úttörők Szövetsége, a Magyar Nép-hadsereg, a TIT — s elnőzést kérek, ha nem teljes a felsorolás — velünk összehangolt, ugyanakkor mégis önálló munkáját, akcióit. Hozzá kell tenni, hogy a saját profiljukat is kellően érvényesítik ebben a közös munkában.

Mit értünk önállóságon és összehangoltságon? Erre számtalan példát sorolhatnánk fel. Így: a földrajzinév-gyűjtés a Nyelvtudományi Intézet irányításával; a különböző ifjúsági akciók; a múzeumi szervezetek ez évben meghirdetésre kerülő országos helytörténeti pályázata; az Országos Műemléki Felügyelőséggel összefogott társadalmi tevékenység stb. Vagy: kedvező jelenség a tanácsok, az egyes ipari és mezőgazdasági üzemek érdeklődésének növekedése a helytörténet, az üzemtörténet, a krónikairás és a településhez ezer szállal kötő-kötődő egyéb honismereti munka iránt. Nagyon jó eredmények mutatkoznak a nyelvünket, irodalmunkat, népművészetünket ápoló, megújító irodalmi körök, színpadok, diszitóművészeti és pávakörök, tánccházak, ének- és zenekarok életében. Ezekben egyre több és több fiatal, szocialista brigád és egyéb közösség vesz részt aktívan.

A honismereti mozgalom fejlődésének egyik nagyon jelentős eredménye volt a fővárosi helytörténeti tevékenység további erősödése, bővülése. Elmondhatjuk, hogy ma a gyűjtők, adatfeldolgozók, amatőr kutatók lényegében az ország egész területén nagyon sok érdekes — arra érdemes — témával foglalkoznak. Egyre növekszik azoknak a munkásoknak, mérnököknek, üzemi dolgozóknak a száma, akik erkölcsi köteletségüknek tartják, hogy foglalkozzanak a gyár történetével, följegyezzék a fejlődés eredményeit. A különböző érdekelte szervezetek és szakintézmények is felfigyeltek a szocialista brigádok tagjai által készített naplókra, és ezek vezetéséhez módszertani segítséget kívánnak nyújtani. Mindezzel olyan új bázisát teremtik meg a krónikairásnak, amelynek politikai, egyben közművelődési, tömegmozgalmi jelentősége is van.

Mindezek a tények megerősítik bennünk azt, hogy a Hazafias Népfront összefogásával egyre többen érzik magukénak ezt a mozgalmat. Nemcsak egyének, értelmiségiek, hanem egyre több városi, községi testület, üzemi irányító szerv és kollektíva is.

A honismereti mozgalom fiatal — mindössze 15 éves. Úgy érzem ezután válik felnőtté, éretté —, de máris van formája, fiatalos „tartása” és jelentős befolyása. Azt, hogy mire volt eddig képes, a Honismereti Bizott-

ság beszámolója érzékelteti. De szeretném még egy gondolatra felhívni a figyelmet: az évfordulókra. A mozgalom kivette a részét nagy nemzeti, történelmi, munkásmozgalmi évfordulók megünnepléséből. Itt elmondhatom: nekem ugyan azt javasolták, hogy elsősorban a negatívumokról szóljak, erre azonban nem vállalkozom, mert amikor az Országos Tanács ülésén a közművelődési munkát vitattuk, kitértünk olyan témákra is, hogy hazánkban a nemzeti múlt értékeinek ápolása olyan magasra emelkedett, amire soha nem volt példa a magyar történelemben. S itt hozzátehetem: az évfordulók méltó megünnepléséhez a honismereti mozgalom is hozzájárult: a múlt nemzeti hagyományainak, a munkásmozgalmi hagyományoknak az ápolása, a szocialista valóságnak és fejlődésnek a megbecsülése egységben hat a mi munkánkban. Tulajdonképpen ez segítette, hogy a honismereti mozgalom a maga helyére kerüljön: tehát ne csak a múltba tekintsen, hanem a szocialista ma valóságához és a jövőhöz is szóljon.

Egyetértek azokkal, akik arról szóltak, hogy az évfordulóknak az eddigieknél is löbbit kell nyújtaniuk népünknek. Az elmúlt esztendő legkiemelkedőbb eseménye felszabadulásunk 30. évfordulója volt, s méltán, büszkeséggel beszélhetünk arról, hogy valamennyi településen nagyszélesen sikerült a három évtizedes fejlődés eredményeinek, tényeinek a feltárása és dokumentálása. Mindez az ifjú nemzedékhez ugyanúgy szólt, mint az idősebb generációhoz. Ugyanakkor ezt a tevékenységet még tovább lehet és kell fejleszteni. Elmondhatjuk: a honismereti munkában résztvevők tevékenységükkel hozzájárulnak a nemzeti önismeret teljesebbé tételéhez — s ez rendkívül fontos dolog. A Hazafias Népfront VI. kongresszusának előkészületei során ezt is szeretnék szem előtt tartani, ilyen értelemben is erősíteni kívánjuk a mozgalmat.

A honismereti munkában résztvevő aktivistáink igénylik, hogy a társadalmi örökséget a maga teljességében tárjuk fel. Egy-egy történelmi személyiségnek a megítélése csak akkor lehet teljes, ha komplex történeti szemléletet tudunk kialakítani. Ugyanakkor nagyon egyértelmű, hogy szocialista eredményeink megismertetésére az eddigieknél még több energiát és gondot kell fordítani. Egyetértünk azzal az igénnyel is, hogy ne csak a nagy, kiemelkedő személyiségekről szóljunk a különböző rétegek körében, hanem a hétköznapi emberéről is. Azokról, akik minden adott korszakban kapcsolódtak a haladásért folytatott küzdelemhez. Ennek bemutatásával is erősíteniünk kell a cselekvési vágyat és a tettekeszséget — a hazaszeretetre nevelést — a fiatalok, a ma ifjú generációja körében. Tudatosítanunk kell: a történelmi folyamatok formálói a tömegek.

Akik jelen vannak tanácskozásunkon többségükben a közművelődési munka irányítói, fontos társadalmi, állami tisztségeket töltenek be. A kultúra terjesztése nem az egyes emberek jámbor szándékán múlik — ezt nagyon jól tudjuk. Ki kell munkálnunk, hogy mit tegyünk a jövőben. Nyilvánvaló: nem a honismereti konferenciának a feladata eldönteni ezeket a teendőket, de az igen, hogy javaslatokat tegyen.

Azért, hogy e várakozásnak a konferencia könnyebben tudjon eleget tenni, engedjék meg, hogy utaljak arra: januári ülésén a Hazafias Népfront Országos Tanácsa jóváhagyta azt az állásfoglalás-tervezetet, amely az országos kongresszus elé kerül, s annak az eszmei, nevelő munkának a fő céljait, amelynek szolgálatában kell állnia a honismereti mozgalomnak is. Az a célunk, hogy a VI. kongresszusnak javasoljuk: a népfront a jövőben munkálkodjék a szocialista hazafiság, a szocialista nemzeti tudat fejlesztéséért.

tésén, a népek közötti barátság erősítésén. Mind szélesebb rétegeket győzőn meg arról, hogy előrehaladásunk mércéje, népünk boldogulásának, eredményeinek forrása a magyar dolgozó emberek alkotó tevékenysége, a Szovjetunióval, a szocializmus útjára lépett népekkel való együttműködés. Kerüljön előtérbe forradalmi hagyományaink ápolása. Eppen ezért tárjuk fel a magyar munkásosztály, a dolgozó nép évszázados küzdelmét a nemzeti felemelkedésért, mutassuk be sokoldalúan a haladó múlt és a szocialista jelen összefüggéseit, az országos dolgok és a lakóhelyi témák összefüggéseit. Erősítsük a magyar nép iránti szeretetet és az ebből táplálkozó nemzeti öntudatot. Ha e céloknak megfelelően tevékenykedünk, akkor szolgáljuk a fejlett szocialista társadalom felépítésének ügyét. Ezt úgy tudjuk elérni, ha erősítjük a nemzeti egységet, ha tudomásul vesszük, hogy a népfront-politika egy olyan élő cszmc, amelynek a lényege az, hogy erősítse a párt és a munkásosztály, a párt és a parasztság, a párt és az értelmiség, a párttagok és a pártonkívüliek, a párt és az egész nép közötti egységet, egy olyan egységet, amely újabb cselekvésre ösztönöz, amely újabb, nagyobb feladatok teljesítésére sarkall. S ebben meghatározó a szocialista hazafiság és az internacionalizmus. Ennek szellemében és ezért cselekedjünk!

